

NAȘTERILE ÎN CONTEXTE DIFERITE DE CEL MARITAL^{1,2}

MIHAELA HĂRĂGUȘ

*P*este un sfert din nașterile înregistrate anual în România sunt în afara căsătoriei. Ne propunem o investigație a acestui fenomen, în încercarea de a vedea dacă acest comportament este unul postmodern sau o expresie a unor dezavantaje socioeconomice.

Avem la dispoziție datele Anchetei Generații și Gen (2005), al cărei design retrospectiv permite reconstituirea istoricului parteneriatelor și a fertilității pentru aproape 6 000 de femei. Acest lucru permite abordarea problematicii nașterilor non-maritale din perspectiva cursului vieții, prin tehnica analizei istoriei evenimentelor biografice. Vom investiga efectul diferiților factori asupra riscului de a avea o naștere în alt context decât cel marital: caracteristici ale casei părintești și ale mediului familial în care femeia a crescut (mediul urban/rural, corezidența cu ambii părinți, număr frați/surori, educația mamei), precum și efectul unor caracteristici personale (nivelul de educație). Vom diferenția și trata separat nașterile apărute la mame singure (care nu se aflau într-o relație de cuplu de tip co-rezidențial la momentul nașterii) și nașterile apărute în uniuni consensuale, comparând cu nașterile maritale. Rezultatele analizei arată că fenomenul nașterilor non-maritale în România este asociat mai degrabă cu anumite dezavantaje socioeconomice și cu un nivel scăzut de educație.

Cuvinte-cheie: Primele nașteri, căsătorie, coabitare, mamă singură, educație, cursul vieții.

INTRODUCERE

În ultima decadă, în România, peste un sfert din toate nașterile au avut loc în afara căsătoriei (29,4% în 2004, 27,7% în 2010). Puține țări europene prezintă un nivel mai scăzut, cum ar fi Grecia (6,6% în 2009) sau unele țări catolice, precum Italia (25,4% în 2010) sau Polonia (20,6% în 2010). În restul continentului, valorile înregistrate în anii 2009–2010 ating peste 50% în Norvegia, Suedia și Franța, peste 40% în Austria, Finlanda, Danemarca, Marea Britanie, Cehia sau Ungaria și peste 30% în Germania sau Spania. Însă aceste cifre nu reflectă complexitatea și diversitatea fenomenului fertilității non-maritale.

Adresa de contact a autorului: Mihaela Hărăguș, Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca, Centrul de Studiere a Populației, Str. Avram Iancu, nr. 68, et. 3, 400083, Cluj-Napoca, e-mail: mihaela.haragus@ubbcluj.ro.

^{1,2} Acest studiu a fost realizat cu sprijinul CNCIS-UEFISCSU, în cadrul proiectului PN II-RU PD 398/2010. De asemenea, doresc să adresez mulțumiri doamnei conf. univ. dr. Cornelia Mureșan pentru observațiile și sugestiile oferite în cadrul întâlnirilor lunare ale Centrului de Studiere a Populației.

Nașterile în afara căsătoriei pot apărea în două ipostaze: la femei singure (care nu se află într-o relație co-rezidențială cu un partener) sau într-o uniune consensuală. Studiile arată că mare parte din extinderea nașterilor non-maritale se datorează separării fertilității de căsătorie și nu separării fertilității de relațiile stabile de cuplu; altfel spus, cea mai mare parte a creșterii fertilității non-maritale în Europa, în ultimele decenii, a avut loc în cadrul uniunilor consensuale (Kiernan, 2004; Musick, 2007) și nu sub forma nașterilor de către mame singure.

Există două tipuri de viziuni asupra comportamentului reproductiv non-marital: una este cea din spațiul american, care nu diferențiază între nașterea într-o relație de cuplu stabilă, deși neoficializată și nașterea de către o mamă singură, incluzându-le pe ambele sub umbrela nașterilor non-maritale. A doua este abordarea europeană, care accentuează ideea stabilității relației de coabitare și tinde să o trateze similar căsătoriei, subliniind importanța existenței relației de cuplu, indiferent dacă aceasta este legalizată sau nu. În Statele Unite, nașterile în afara căsătoriei sunt privite drept o problemă socială, chiar și atunci când apar în uniuni consensuale și nu la mame singure, în timp ce, în Europa, uniunile de tip *coabitare* sunt considerate stabile și similare căsătoriei (Perelli-Harris și alții, 2009). Cu toate acestea, multe studii arată că uniunile maritale și cele consensuale diferă substanțial în multe aspecte, mai ales din punct de vedere al riscului de disoluție (Thomson, 2005).

Care sunt femeile care nasc copii în afara căsătoriei la noi în țară? Ce factori și ce caracteristici predispun la procrearea în alte contexte, diferite de cel marital? Este acesta un comportament asumat și planificat sau este rezultatul unor sarcini neplanificate? Sunt întrebări la care căutăm răspunsuri în acest articol, analizând datele Anchetei Generații și Gen, efectuate în România în anul 2005. Designul retrospectiv al anchetei permite reconstituirea istoricului parteneriatelor și a fertilității pentru peste 5 900 femei și abordarea fenomenului nașterilor non-maritale din perspectiva cursului vieții. Spre deosebire de designul transversal, fiecare biografie individuală este privită ca un proces complex și putem investiga cum un anumit eveniment din viața cuiva poate influența cursul ulterior al vieții lui/ei și cum anumite caracteristici pot influența un individ să adopte modele comportamentale care diferă de cele alese de alți indivizi (Courgeau și Lelievre, 1992; Courgeau, 2007).

PERSPECTIVE TEORETICE

Majoritatea studiilor despre conceperea și nașterea copiilor în afara căsătoriei vin din spațiul american, unde subiectul este studiat intens de la începutul anilor 1990. Cum aminteam în introducere, nașterile în cadrul unui cuplu coabitant sau de către o mamă singură sunt tratate împreună, drept o categorie diferită față de nașterile apărute în cadrul căsătoriei și doar mai recent se introduce această distincție², pentru a identifica trăsăturile cuplurilor coabitante care nu legalizează relația, odată cu venirea pe lume a unui copil.

² Într-un volum colectiv dedicat fertilității non-maritale (Wu și Wolfe, 2001) doar trei din cele 12 contribuții fac distincția între cele două ipostaze în care pot apărea nașterile în afara căsătoriei: coabitare sau mamă singură.

Rezultatelor cercetărilor din SUA arată coabitarea și nașterile în afara căsătoriei mai frecvente în cazul persoanelor cu mai puțină educație și cu mai puține resurse economice (Smock și Greenland, 2010; Upchurch și alții, 2002). De asemenea, mamele necăsătorite (în coabitare sau singure) au rate mai ridicate de sărăcie și dependență de prestații sociale și mare parte a nașterilor non-maritale provin de la adolescente. În Statele Unite, coabitarea este mai degrabă un aranjament apărut din necesități economice și nu o alegere normativă care să reflecte o schimbare la nivelul atitudinilor și valorilor față de familie și căsătorie (Perelli-Harris și Gerber, 2011).

Există o bogată literatură – atât din spațiul american, cât și din cel britanic – care documentează efectul mediului social și familial în care femeia a crescut asupra riscului de a concepe și naște copii în alte contexte decât căsătoria. Într-un studiu, care îmbină analiza cantitativă cu cea calitativă, Rowlingson și McKay (2005) găsesc pentru Marea Britanie riscuri foarte mici de a deveni mame singure pentru femeile ale căror tați aveau ocupații profesionale, comparativ cu cele cu tați cu ocupații manuale necalificate, și un risc ridicat pentru femeile care au locuit doar cu mama în copilărie. Upchurch și colaboratorii (2002) arată (pentru SUA) că femeile ale căror părinți au abandonat liceul au riscuri mult mai ridicate de a concepe un copil în afara căsătoriei decât femeile cu părinți care au absolvit liceul. De asemenea, femeile care provin din familii non-intacte au riscuri mai ridicate decât cele din familii intacte. Aceiași autori găsesc o legătură negativă între venitul familiei de origine și riscul de a concepe non-marital.

Numeroase studii sugerează o legătură negativă între nivelul de educație și procrearea în afara căsătoriei, cu femeile cele mai bine educate fiind cele mai puțin probabil să nască non-marital (Smock și Greenland, 2010; Perelli-Harris și Gerber, 2011 pentru Rusia). Pentru a explica nașterile non-maritale mai frecvente în cazul femeilor cu educație redusă, Upchurch și colaboratorii (2002) sugerează că a fi părinte este un semn de maturitate pentru femeile ale căror oportunități educaționale sunt blocate la un nivel scăzut. Perelli-Harris și colaboratorii (2010) studiază fenomenul coabitării și a nașterilor non-maritale în opt țări europene și găsesc, pentru toate țările analizate (atât țări cu lungă tradiție pentru coabitare, cât și țări unde fenomenul este mai recent), că femeile coabitante cu educație mai scăzută au riscuri mai mari de a naște primul copil în cadrul acestui aranjament de viață, comparativ cu femeile cu educație mai ridicată.

Una dintre preocupările cercetătorilor în legătură cu nașterile în afara căsătoriei ține de efectele asupra copiilor. Smock și Greenland (2010) menționează pentru SUA că mamele singure și cuplurile coabitante tind să aibă venituri mai mici decât cuplurile căsătorite, ratele de sărăcie a copiilor sunt substanțial mai ridicate în cazul celor a căror mamă este singură sau într-o relație de coabitare, comparativ cu copiii care trăiesc în cadrul unei căsătorii. Din punct de vedere al stabilității relațiilor parentale pentru copii, se menționează vulnerabilitatea mai mare a unilor consensuale, comparativ cu căsătoriile.

Studii anterioare au indicat pentru România că uniunile consensuale și nașterile în afara căsătoriei sunt asociate, mai degrabă, cu un nivel redus de educație, cu un statut socioeconomic scăzut, cu inactivitatea economică și rezidența

în mediul rural (Rotariu, 2006, 2009; Hărăguș, 2008; Oaneș și Hărăguș, 2009). Dintre femeile care coabitează, cele mai bine educate, cu nivel socioeconomic ridicat și rezidente în mediul urban sunt mai degrabă fără copii (Hărăguș, 2008).

Unii cercetători (Hoem și alții, 2009; Mureșan, 2007, 2008) au arătat că atractivitatea căsătoriei directe (neprecedate de coabitare) a scăzut din anii 1990, în timp ce coabitarea ca formă de parteneriat s-a răspândit constant, cu tot mai multe persoane începând un prim parteneriat în această formă. Proporția femeilor care intră vreodată într-o relație de tip coabitare, înaintea împlinirii vârstei de 40 ani, este de 35% pentru perioada 1996–2005, față de 20% cât era în perioada 1980–1989 (Mureșan, 2007).

Într-un studiu comparativ asupra coabitării și a nașterilor non-maritale, Perelli-Harris și colaboratorii (2009) arată diferențe considerabile între țările europene în ceea ce privește statutul parteneriatului la prima concepție și la prima naștere, cu țările nordice având cea mai mare proporție în cadrul unei uniuni de tip coabitare. Țările estice, precum și Italia, arată un model mai tradițional de familie, în sensul că deși primul copil poate fi conceput în afara căsătoriei, în multe cazuri nașterea are loc în cadrul mariajului, căsătoria fiind preferată drept contextul potrivit pentru nașterea și creșterea copilului. Această schimbare în statutul parteneriatului între concepție și naștere sugerează că multe dintre acestea au fost sarcini neplanificate (Perelli-Harris și alții, 2009). Există însă și la noi în țară un grup de femei care nu se căsătoresc odată cu apariția copilului și care au repetate nașteri în afara căsătoriei. Rotariu (2009) arată că cea mai mare incidență a nașterilor non-maritale se găsește, pe de o parte, la femeile foarte tinere, aflate la prima naștere, și pe de altă parte, în cazul nașterilor de rang mare (trei sau mai mare), sugerând existența unei subpopulații de femei cu nașteri non-maritale multiple.

În același studiu din 2009, Rotariu analizează datele despre toți născuții din anul 2007 și caracteristicile mamelor acestora și arată că nașterile în afara căsătoriei se întâlnesc în general la femeile fără educație, care trăiesc în sărăcie și apar la vârste mai tinere decât nașterile maritale. Înainte de vârsta de 20 ani sunt mai multe nașteri în afara căsătoriei decât în cadrul acesteia. Patru din cinci nașteri non-maritale înainte de vârsta de 20 ani provin de la femei cu educație primară. Femeile active economic au proporții mai reduse ale nașterilor în afara căsătoriei decât cele inactive, pentru fiecare nivel educațional. Fenomenul este mai des întâlnit în mediul rural și are o incidență ridicată în rândul populației române, care are un standard de viață foarte scăzut, cu o integrare socială deficitară, care practică un stil de viață premodern (Rotariu, 2009). Deși aceste rezultate se bazează pe analize de tip transversal, ele sugerează că nașterile non-maritale în România sunt expresia unor dezavantaje cu care femeile se confruntă pe parcursul vieții lor.

Diversi cercetători au încercat să explice mecanismele din spatele asocierii statutului socioeconomic scăzut și procrearea în alt context decât căsătoria. Smock și Greenland (2010), într-o recenzie a studiilor americane din anii 2000 asupra diversificării contextelor în care indivizii devin părinți, menționează că atât cercetările cantitative cât și cele calitative subliniază importanța aspectelor financiare, atunci când este vorba despre a face pasul căsătoriei.

Instituția căsătoriei implică așteptări despre rolurile economice, iar uniunile consensuale implică un angajament inițial mai redus de a realiza responsabilitățile economice pe termen lung cerute de căsătorie (Seltzer, 2000). Pentru a se căsători, cuplurile consideră că trebuie să atingă anumite obiective financiare, cum ar fi un loc de muncă stabil, o locuință de o anumită calitate, înainte de acest pas. Mai mult, cei cu situație economică precară pot gândi că instituția căsătoriei, cu prevederile legale referitoare la proprietățile cuplului și la moștenire, nu sunt relevante în cazul lor, date fiind puținele bunuri materiale deținute (Cherlin, 1992). Bumpass și colaboratorii (1991) găsesc pentru SUA o relație pozitivă între venitul cuplurilor coabitante și așteptările de a se căsători cu partenerul, precum și o relație negativă între venit și așteptările de a nu se căsători vreodată. Altfel spus, dintre cei care coabitează, cei care au mai multe resurse financiare sunt cei care au mai multe așteptări legate de căsătoria cu partenerul, și tot ei sunt și cei care își realizează aceste așteptări. Smock și Manning (1997) arată că resursele economice sunt relevante pentru tranziția de la coabitare la căsătorie doar în cazul bărbaților (se căsătoresc cei cu venituri mai mari, cu educație mai ridicată și angajați cu normă întreagă); situația economică a femeilor nu are niciun impact asupra oficializării relației. Femeile mai puțin educate au mai puțin capital uman pe care să îl transforme în resurse economice și e probabil să își aleagă parteneri tot cu mai puține resurse economice, iar pentru aceste femei stimulentele economice pentru a se căsători sunt puține (Upchurch și alții, 2002). Când circumstanțele economice ale tinerilor adulți bărbați sunt precare, aceștia amână căsătoria; cei nesiguri din punct de vedere economic, inclusiv cei care sunt încă în sistemul de învățământ, aleg mai degrabă parteneriatul în forma coabitării, în locul căsătoriei (Seltzer, 2000). Persoanele cu educație ridicată și/sau cu venituri mari au o probabilitate mai mare de a se căsători, de a trece mai rapid de la coabitare la căsătorie și de a rămâne căsătoriți. Se consideră că, în prezent, căsătoria simbolizează anumite realizări și semnifică prestigiu (Cherlin, 2004) și este larg răspândită percepția conform căreia căsătoria ar trebui să apară după ce este asigurată o anumită situație financiară (Smock și Greenland, 2010). Dacă pentru femeile cu venituri mici căsătoria este ceva la care aspiră, a avea un copil este ceva realizabil, indiferent de stabilitatea financiară sau statut marital (Smock și Greenland, 2010). Aceasta întrucât copiii aduc capital social părinților. Schoen și Tufiș (2003) arată că la femeile care văd în copii o importantă sursă de capital social e mai probabil să apară o naștere non-maritală, întrucât calitatea de părinte intensifică interacțiunile și asistența din partea celorlalți membri ai familiei. Deși aceste argumente vin din spațiul american, e posibil ca ele să funcționeze și în societatea românească.

O explicație alternativă vehiculată în legătură cu fenomenul procreării în afara căsătoriei este cea legată de teoria celei de a doua tranziții demografice și de schimbările sistemului de valori. Pe scurt, teoria se referă la schimbările survenite în comportamentele legate de familie, în țările nord și vest europene, în a doua jumătate a anilor '60: trend bine instalat pentru fertilitatea sub nivelul de înlocuire a generațiilor, răspândirea unei multitudini de aranjamente de viață alternative căsătoriei, separarea căsătoriei de procreare,acompaniate de creșterea divorțialității. Van de Kaa (2001) precizează că schimbările comportamentelor legate de familie au

apărut secvențial și distinge 15 pași în acest proces, așa cum a avut loc în diferite țări vest-europene. Startul a fost scăderea ratei totale de fertilitate, pe baza reducerii fertilității la vârste înaintate, urmând apoi amânarea nașterilor în cadrul căsătoriei și amânarea căsătoriei în sine, încheindu-se cu o creștere puternică a coabitării, chiar și în țări unde aceasta nu era o practică tradițională, și cu o creștere puternică a nașterilor în afara căsătoriei. Altfel spus, fertilitatea non-maritală este un element cheie al celei de a doua tranziții demografice (Perelli-Harris și Gerber, 2011).

Aceste schimbări comportamentale sunt efectul schimbărilor survenite la nivelul valorilor, cum ar fi accent crescut pe autonomia individuală, respingerea autorității, creșterea în importanță a valorilor asociate nevoilor de ordin superior – nevoile de autoactualizare (Lesthaeghe și Surkyn, 2002). Are loc o reierarhizare a piramidei nevoilor a lui Maslow: pe măsură ce societățile devin mai bogate și nevoile de supraviețuire de la baza piramidei sunt satisfăcute, nevoile de ordin superior devin prioritare. Lesthaeghe și van de Kaa, cei care au lansat ideea celei de a doua tranziții demografice, fac referire la teoria lui Inglehart (1997) atunci când explică schimbarea petrecută la nivelul mentalității: când nevoile materiale sunt satisfăcute, are loc o trecere de la valori materialiste la valori postmaterialiste.

Teoria s-a confruntat cu numeroase critici, dintre care cele mai importante țin de elaborarea acesteia pornind de la experiența unor țări vest- și nord-europene, cercetătorii fiind susceptibili la ideea răspândirii în sudul, centrul și estul continentului european. Apoi rămâne complexitatea legăturii dintre atitudini și comportament, fiind dificil de stabilit direcția cauzalității. Normele și atitudinile se pot schimba pentru a se adapta comportamentelor și nu neapărat invers.

Schimbările vizibile în comportamentele legate de familie, în țările est-europene, din anii '90 au fost puse în special pe seama efectelor directe ale crizei socioeconomice declanșate de schimbarea regimului politic și de tranziția către economia de piață (Macura, 2000; Lesthaeghe, 2010). Cu toate acestea, rezultatele unor cercetători (Mureșan, 2007b; Sobotka, 2008; Hoem și alții, 2009) arată că manifestările celei de a doua tranziții demografice se răspândesc și în centrul și estul Europei, iar argumentele lor pornesc de la faptul că în unele din aceste țări (Cehia, de exemplu) efectele crizei s-au estompat, însă fertilitatea și comportamentele legate de familie în general nu au revenit la modelele anterioare, ci, din contră, coabitarea și procrearea în afara căsătoriei sunt în creștere. Lesthaeghe (2010) observă că a doua tranziție demografică avansează mai rapid în țările care aderă cu mai mult succes la modelul democrației și al economiei de piață.

Lesthaeghe (2010) nu are nicio îndoială că a doua tranziție demografică s-a răspândit în Europa Centrală și de Est, și consideră creșterea proporției nașterilor în afara căsătoriei un indicator clar al emergenței unor noi contexte pentru procreare, fie în forma uniunilor consensuale, fie ca mame singure. Răspândirea comportamentelor asociate celei de a doua tranziții demografice în România a fost documentată de diferite studii (Mureșan 2007a, 2007b; Hoem și alții, 2009): atractivitatea căsătoriei directe (neprecedate de coabitare) a scăzut începând din anii '90, concomitent cu creșterea numărului celor care încep un prim parteneriat sub forma unei coabitări, iar uniunile consensuale rămân mai mult în această formă decât în trecut (fără a fi transformate în căsătorie).

Tot în lucrarea din 2010, la 25 de ani după lansarea conceptului celei de-a doua tranziții demografice, Lesthaeghe (2010: 18) sumarizează principalele rezultate asupra legăturii dintre aranjamente de viață neconvenționale (coabitare) și orientarea valorică, așa cum reies în special în urma anchetelor mondiale și europene asupra valorilor (World Value Survey, respectiv European Value Survey): se conturează anumite profile axiologice ale celor care parcurg în cursul vieții lor etape neconvenționale, precum coabitare pre-maritală sau nașteri în cadrul coabitării, profile care sunt similare pe tot continentul european: „orientări seculare, egalitare, anti-autoritare, valori expresive și valori care accentuează autonomia individuală sunt predictorii puternici ai unui curs al vieții care cuprinde etape neconvenționale” (Lesthaeghe, 2010: 18). Aceste influențe apar dincolo de efecte structurale legate de educație, statut socioeconomic, situația ocupațională sau gradul de urbanizare. Persoanele care coabitează și nu au copii tind să manifeste cele mai nonconformiste profile axiologice; căsătoria și parentalitatea favorizează reajustări majore ale orientării valorice în direcția convenționalului și a conformismului; părinții căsătoriți care nu au coabitat niciodată prezintă de departe cele mai conservatoare valori; existența vreunui episod de coabitare pe parcursul vieții își lasă amprenta în direcția nonconformismului, chiar și după căsătorie și nașterea copiilor. Ceea ce Lesthaeghe subliniază este că aceste asocieri la nivel micro se regăsesc peste tot în Europa, atât în țări care au progresat mult în cea de-a doua tranziție demografică, cât și în țări care abia au pornit pe această cale.

Educația este un element central al celei de-a doua tranziții demografice; un nivel ridicat de educație, în special educația prelungită, constituie un mecanism pentru transformarea valorilor și pentru emergența coabitării în uniuni consensuale (Perelli-Harris și Gerber, 2011). Sobotka (2008) oferă suport pentru ideea că indivizii cu educație ridicată au fost promotorii valorilor și comportamentelor asociate tranziției, însă atrage atenția că în țările foste comuniste, cei cu educație scăzută sunt adesea cei care adoptă primii comportamente de genul coabitării, nașterilor non-maritale sau aranjamente de viață instabile. În studiul lor din 2010, Perelli-Harris și colaboratorii nu au găsit în niciuna din țările studiate o asocieri pozitivă între educație și coabitare, așa cum ar prezice teoria celei de-a doua tranziții demografice.

Pomind de la abordarea propusă de Perelli-Harris și Gerber (2011) și Perelli-Harris și colaboratorii (2010), vom investiga în continuare dacă fenomenul nașterilor în contexte diferite de cel marital în România poate fi pus pe seama răspândirii celei de-a doua tranziții demografice (deci asociat cu o educație ridicată, considerând educația drept un *proxi* pentru schimbarea la nivelul valorilor), sau este mai degrabă expresia/urmarea unor dezavantaje socioeconomice ale mediului în care persoana a crescut (deci asociat cu o educație scăzută, considerând, de această dată, educația drept un *proxi* al dezavantajelor). De asemenea, dorim să vedem în ce măsură procrearea în cadrul unei relații de coabitare diferă de procrearea în afara unei relații de tip co-rezidențial cu un partener. Altfel spus, dacă procrearea în cadrul unei relații de coabitare ar fi o expresie a noilor orientări valorice asociate celei de-a doua tranziții demografice, atunci legătura cu nivelul de educație și cu mediul social și familial în care femeia a crescut ar fi inversă decât în cazul nașterilor ca mamă singură.

DATE ȘI METODE

Studiul analizează datele Anchetei Generații și Gen, desfășurate în România în anul 2005, anchetă cu un design retrospectiv, care cuprinde informații despre cursul vieții anterior momentului interviului, ceea ce permite reconstituirea istoricului parteneriatelor și a fertilității și abordarea fenomenului nașterilor în contexte diferite de cel marital, din perspectiva cursului vieții (Vikat și alții, 2007). Ancheta a fost realizată pe un eșantion de aproape 12 000 de persoane, însă analiza noastră se va opri doar asupra celor aproximativ 6 000 de femei din eșantion și asupra situației primei nașteri. Vorbind despre diferite contexte pentru prima naștere, ne vom referi la nașterile apărute înaintea formării primului parteneriat (pentru ipostaza de mamă singură), în cadrul primei uniuni consensuale (pentru ipostaza nașterilor în coabitare) și în prima căsătorie (pentru ipostaza nașterilor în căsătorie).

Vom studia impactul diferitelor caracteristici ale mediului în care femeia a crescut, precum și al nivelului de educație asupra apariției primei nașteri, prin metoda analizei evenimentelor biografice. Având timpul drept una dintre dimensiuni, acest tip de analiză oferă posibilitatea includerii factorilor explicativi care variază în timp. Rolul acestor variabile este de a arăta că un factor cauzal se schimbă de-a lungul timpului și, prin urmare, evenimentul studiat este supus unor altele condiții cauzale (Blossfeld și Rohwer, 2002). Un alt avantaj este includerea în analiză a cazurilor cenzurate, adică a acelor indivizi care au fost expuși riscului de a trece prin evenimentul studiat (de exemplu, prima naștere), dar nu au trecut prin acest eveniment (nu au niciun copil la momentul interviului). A fi expus riscului, dar a nu trece prin eveniment este în sine important³.

Evenimentul de interes este prima naștere, însă diferențiat în funcție de situația parteneriatului în acel moment, distingând trei posibilități: naștere în cadrul unei căsătorii, naștere în cadrul unei uniuni consensuale și naștere ca mamă singură (fără a avea o relație co-rezidențială cu un partener). Vom investiga fiecare situație în parte, urmărind efectele pe care nivelul de educație sau caracteristicile mediului în care femeia a crescut le au asupra riscului de a avea un prim copil în fiecare din cele trei ipostaze posibile. Toate variabilele folosite în aceste modele sunt categoricale.

Prin metoda analizei istoriei evenimentelor biografice modelăm timpul până la prima naștere și timpul procesului (hazardul de bază) este diferit pentru fiecare din cele trei ipostaze posibile. Astfel, pentru nașterile apărute înaintea primului parteneriat, acesta este vârsta respondentei măsurată în luni, din luna ianuarie a anului în care a împlinit 14 ani (moment din care a devenit expusă riscului evenimentului studiat). Pentru nașterile apărute în prima uniune consensuală sau în prima căsătorie, timpul procesului este durată, exprimată în luni, de la formarea uniunii (coabitare, respectiv căsătorie). Studiind primele nașteri, am ales să oprim timpul procesului la vârsta de 40 ani în cazul modelării vârstei ca timp al procesului, respectiv la durată de 15 ani de la formarea uniunii consensuale sau a căsătoriei în cazul modelării duratei.

³ Mai multe detalii despre analiza istoriei evenimentelor biografice, în limba română, se găsesc în Mureșan (2005) și Hărăguș (2008).

Prin urmare, variabila dependentă este riscul de a avea un prim copil în respectiva ipostază (căsătorie, coabitare sau ca mamă singură), care este dat de funcția de intensitate (sau funcția hazard), ale cărei valori sunt estimate prin rata de apariție a evenimentului (număr de evenimente raportat la cantitatea de expunere la riscul apariției evenimentului, adică la populația expusă riscului înmulțită cu durata expunerii la risc, dat fiind faptul că femeia este expusă respectivului risc).

Pentru fiecare ipostază, sunt considerate în analiză doar perioadele în care femeia se afla sub riscul de a avea prima naștere în respectiva situație. Dacă, de exemplu, o femeie singură se căsătorește sau începe o relație de tip coabitare înainte de a naște primul copil, din acel moment ea nu mai este expusă riscului de a avea un prim copil ca mamă singură. Sau dacă o femeie aflată în coabitare se căsătorește înainte de a naște primul copil, din acel moment ea nu mai este expusă riscului de a avea o naștere în cadrul unei uniuni consensuale. Metoda de analiză folosită permite luarea în calcul a perioadelor în care femeile respective au fost expuse riscului de a trece prin evenimentul studiat, chiar dacă până la urmă nu au trecut.

Rezultatele sunt prezentate sub forma riscurilor relative: variația funcției hazard (riscul de a trece prin evenimentul studiat), când se trece de la o categorie la alta a variabilei explicative. Un risc relativ mai mare decât 1 arată că riscul de a avea o naștere este mai mare în acel grup decât în grupul de referință, în timp ce un risc relativ mai mic decât 1 arată situația opusă.

Drept variabile independente folosim o serie de caracteristici ale mediului social și familial în care femeia a crescut: mediul de rezidență în copilărie (până la vârsta de 15 ani, urban vs. rural), dacă femeia a locuit cu ambii părinți în copilărie (până la 15 ani), număr de frați/surori și educația mamei, toate fiind variabile constante în timp. Considerăm mediul de rezidență în copilărie un indicator al resurselor socioeconomice și educaționale ale familiei de origine, mediul rural fiind asociat cu mai puține astfel de resurse. Dacă femeia a locuit sau nu cu ambii părinți în copilărie este un indicator al resurselor disponibile, întrucât, de cele mai multe ori, părintele absent este tatăl și aceasta înseamnă lipsa unor resurse importante în ceea ce privește responsabilitățile zilnice față de îngrijirea copilului, implicarea în activități comune cu acesta, situația financiară sau suportul emoțional. Absența tatălui poate însemna, în fapt, control mai redus asupra adolescentelor și modelul mamei singure poate fi mai ușor adoptat de acestea. Un alt indicator al controlului familiei asupra comportamentului copiilor este numărul de frați/surori, considerând că mai mulți frați/surori înseamnă un control mai redus din partea părinților. De asemenea, presupunem că femeile care provin din familii numeroase dezvoltă o orientare mai puternică spre viața de familie, deci spre trecerea mai timpurie la statutul de părinte. Educația mamei măsoară capitalul uman al familiei de origine.

Pentru a verifica dacă fenomenul nașterilor în afara căsătoriei sunt expresia unor dezavantaje ce țin de mediul în care femeia a crescut, ne așteptăm ca femeile care au crescut în mediul rural, în familii cu mulți copii, care nu au locuit cu ambii părinți sau ale căror mame aveau un nivel redus de educație să prezinte risc ridicat de a naște (primul copil) în alt context decât cel marital.

Nivelul de educație este o variabilă importantă pentru ambele alternative explicative. Dacă fenomenul nașterilor non-maritale este expresia celei de a doua

tranziții demografice, atunci acesta ar trebui să fie asociat cu un nivel ridicat de educație, iar dacă fenomenul este expresia unor dezavantaje, atunci ar trebui să fie asociat cu un nivel redus de educație.

În analiza istoriei evenimentelor biografice, atunci când se estimează efectul educației asupra unui comportament, este deosebit de important ca acest indicator să fie variabil în timp. Dacă folosim nivelul de educație final, cel înregistrat la momentul interviului, deci ca o variabilă constantă în timp, presupunem că nivelul de educație este o caracteristică fixă a persoanei și ne vom afla în prezența unei analize anticipatorii (Hoem și Kreyenfeld, 2006). Dacă educația este încheiată înainte de nașterea primului copil, atunci nu avem o situație problematică. Dar educația poate fi întreruptă datorită apariției unui copil și continuată apoi ceva mai târziu, iar nivelul final de educație (cel înregistrat la interviu) să difere de cel de la momentul nașterii copilului. Pentru a avea o analiză corectă, avem nevoie să știm nivelul de educație al femeii la momentul nașterii copilului, deci avem nevoie să știm care era nivelul educațional în fiecare moment al vieții femeii (și vom numi variabila nivel de educație curent).

Primul val al Anchetei Generații și Gen, singurul val desfășurat în România, nu a înregistrat istorii educaționale complete, ci doar cel mai înalt nivel atins și data la care s-a întâmplat acest lucru. Pentru a depăși acest neajuns, vom urma demersul propus de Hoem și Kreyenfeld (2006) și Mureșan și Hoem (2009) pentru date fără istorii educaționale complete și construim o variabilă care îmbină nivelul educațional cu participarea în educație. Presupunem că respondentă a fost înrolată în educație toată perioada înaintea atingerii nivelului raportat la interviu și continuu în afara sistemului educațional (cu nivelul raportat la interviu) între data obținerii acestuia și interviu. Rezultă o variabilă cu următoarele categorii: înrolată în educație (încă studiază); în afara sistemului de educație, cu nivel de educație redus (fără educație, școală primară sau gimnazială); în afara sistemului educațional, cu nivel de educație mediu (liceal sau post-liceal); în afara sistemului educațional, cu nivel de educație ridicat (educație terțiară). Cum sugerează literatura de specialitate, ne așteptăm ca participarea în educație să reducă puternic riscul de a avea o naștere, întrucât participarea în educația formală este văzută ca incompatibilă cu nașterea și creșterea copiilor (Blossfeld și Huinink, 1991).

Pentru a lua în considerare contextul socioeconomic și politic în care a avut loc nașterea și pentru a compara perioada dinainte și de după schimbarea regimului socialist, vom introduce în analiză variabila perioada calendaristică.

REZULTATE

Am eliminat din eșantionul original femeile cu istorii ale parteneriatelor și ale fertilității incomplete și, de asemenea, am eliminat femeile de etnie romă (90 persoane). Numărul mic al acestora în eșantion ar distorsiona rezultatele finale, întrucât granițele dintre uniunea consensuală și căsătorie (formală) se întrepătrund în cazul romilor. Am obținut, astfel, un eșantion de 5 911 femei. De la mame singure au provenit 397 de prime nașteri (8,3%), 268 nașteri (5,6%) au

avut loc în cadrul unei uniuni consensuale, 4 054 (84,5%) au avut loc în cadrul căsătoriei, iar 1,6% au avut loc ulterior încheierii primului parteneriat (acestea putând apărea în oricare din cele trei ipostaze menționate, dar această categorie nu face obiectul studiului de față).

Dacă privim situația primelor nașteri după vârsta la care acestea au avut loc, observăm că un sfert din nașterile apărute înainte de vârsta de 18 ani au fost la mame singure (care nu aveau o relație de tip co-rezidențial cu un partener la momentul nașterii), ponderea lor scăzând pe măsură ce vârsta femeilor la naștere crește. Doar 4,2% dintre nașterile la mame cu vârsta cuprinsă între 35 și 39 ani au provenit de la mame singure. 16,3% dintre nașterile înainte de 18 ani au avut loc în cadrul unei relații de tip coabitare, ponderea ajungând la 3,4% la grupa de 25–29 ani, crescând apoi la 6,9% la 35–39 ani. Nașterile în cadrul căsătoriei sunt cele mai numeroase, ponderea lor fiind cea mai mare la grupa de vârstă 25–29 ani: de la 58,2% în cazul nașterilor înainte de 18 ani la 89,1% în cazul nașterilor la 25–29 ani. Nașterile în afara căsătoriei apar mai degrabă la vârstele cele mai tinere, însă în cazul coabitării, există o ușoară tendință de creștere după vârsta de 30 ani.

O privire asupra situației primei nașteri, după generația din care femeile fac parte, arată o scădere la generațiile mai tinere a ponderii nașterilor în ipostaza de mamă singură: 13,3% dintre nașterile femeilor din generații anterioare anului 1940 au apărut la mame singure și doar 4,1% la femeile din generații de după 1970. În cazul nașterilor în uniuni consensuale, evoluția este în sens invers: a crescut ponderea acestei categorii de nașteri în cazul generațiilor tinere, de la 2,6% pentru femeile născute înainte de 1940 la 10,3% pentru cele mai tinere, născute după 1970.

Trecând la rezultatele analizei multivariate, din punct de vedere al variabilei *timp*, primele nașteri înaintea formării unei uniuni apar, în cea mai mare măsură, la vârstele de 20–29 ani, iar cele în cadrul căsătoriei sau al coabitării apar cu precădere în primii trei ani de la formarea uniunii.

Din punctul de vedere al influențelor variabilelor explicative, prezentăm în continuare rezultatele analizei evenimentelor biografice pentru tranziția la fiecare tip de naștere (ca mamă singură, în uniune consensuală sau în căsătorie), sub forma riscurilor relative (raportate la o categorie de referință pentru fiecare variabilă în parte). Pentru fiecare ipostază a primei nașteri am realizat două modele de regresie, primul (Model 1) incluzând variabilele ce țin de mediul social și familial în care femeia a crescut și perioada calendaristică, iar al doilea (Model 2) adăugând nivelul curent de educație (construit ca variabil în timp).

Descoperim, în cazul nașterilor înaintea formării unui prim parteneriat co-rezidențial (*Tabelul nr. 1*), că femeile care au crescut într-un mediu social și familial caracterizat de anumite dezavantaje prezintă riscuri mai ridicate de a avea o astfel de naștere, comparativ cu femeile care au crescut în medii mai avantajoase. Astfel, rezidența în mediul rural în timpul copilăriei crește riscul apariției unei nașteri în afara unei uniuni cu 30%, comparativ cu rezidența în mediul urban. A nu fi locuit împreună cu ambii părinți în copilărie crește riscul cu 57%, iar un număr mare de

frați sau surori ridică riscul cu 29%. Femeile ale căror mame aveau educație medie sau superioară prezintă un risc mult diminuat de a naște înaintea formării unei uniuni, comparativ cu femeile ale căror mame aveau educație scăzută. Din punctul de vedere al perioadei calendaristice, după schimbarea regimului politic în 1989, riscul unor nașteri ca mame singure a scăzut puternic, cu 59%.

Tabelul nr. 1

Tipul parteneriatului la prima naștere, după vârsta la prima naștere

	Vârsta						Total
	Sub 18 ani	18–19 ani	20–24 ani	25–29 ani	30–34 ani	35–39 ani	
Mame singure	25,5%	12,5%	7,9%	5,4%	4,7%	4,2%	8,3%
Coabitare	16,3%	10,1%	4,8%	3,4%	4,7%	6,9%	5,6%
Căsătorie	58,2%	76,8%	86,1%	89,1%	85,5%	80,6%	84,5%
După primul parteneriat	0,0%	0,6%	1,2%	2,0%	5,0%	8,3%	1,6%
N	153	656	2494	1104	317	72	4796
	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Sursa: Ancheta Generații și Gen, 2005, calcule ale autorului.

Odată ce introducem în analiză nivelul personal de educație, dispare efectul mediului în care femeia a crescut (cu excepția faptului că aceasta a locuit cu ambii părinți sau nu). Luând ca referință categoria de educație scăzută, orice alt nivel curent de educație reduce puternic riscul de a naște fără a fi într-o relație co-rezidențială cu un partener: riscul este redus la 59%, în cazul femeilor cu educație medie și la 38%, în cazul femeilor cu educație superioară. Cel mai mic risc de a naște în calitate de mamă singură îl au femeile care încă se află în școală (19%). Rezultatele sunt consistente cu cele consemnate de literatura de specialitate.

Pentru nașterile în cadrul unei uniuni de tip coabitare, doar educația mamei are un efect statistic semnificativ asupra riscului de a avea o primă naștere (Tabelul nr. 2): femeile ale căror mamă avea un nivel de educație mediu sau ridicat prezintă riscuri mult mai reduse de a avea un prim copil în cadrul unei uniuni consensuale: acesta se reduce la 62% pentru femeile cu mame cu educație medie și la 27% pentru femeile cu mame cu educație ridicată. Odată cu introducerea nivelului personal de instruire, educația mamei nu mai are efect. Doar femeile aflate încă în sistemul de învățământ și cele cu educație superioară prezintă riscuri statistic semnificativ mai mici decât femeile cu educație scăzută: riscul se reduce la 55% pentru cele încă în școală și la 32% pentru cele cu educație superioară.

Pentru primele nașteri în cadrul căsătoriei (Tabelul nr. 3), rezidența în mediul rural în timpul copilăriei crește riscul apariției primei nașteri cu 12%, corezidența cu un singur părinte ridică riscul cu 11%. Spre deosebire de nașterile în afara căsătoriei, nivelul de educație al mamei nu are niciun efect, cu excepția categoriei femeilor care nu au specificat educația mamei, care prezintă un risc mai scăzut de a avea primul copil în cadrul căsătoriei. Din punct de vedere al perioadei calendaristice, riscul de a

avea prima naștere în cadrul căsătoriei este puțin mai ridicat după 1989 decât înainte. Introducerea nivelului personal de educație nu modifică efectul celorlalte variabile, cum s-a întâmplat pentru celelalte două categorii de nașteri. Comparativ cu femeile cu educație redusă, doar femeile cu educație medie prezintă un risc ușor ridicat de a naște primul copil în cadrul căsătoriei.

Tabelul nr. 2

Tipul parteneriatului la prima naștere, după generație

	Generația					Total
	Înainte de 1940	1940–1949	1950–1959	1960–1969	După 1970	
Mame singure	13,3%	11,3%	7,4%	4,1%	4,1%	8,3%
Coabitare	2,6%	3,0%	5,7%	7,4%	10,3%	5,6%
Căsătorie	83,2%	83,9%	85,5%	86,8%	83,2%	84,5%
După primul parteneriat	1,0%	1,9%	1,3%	1,7%	2,4%	1,6%
N	1116	880	1065	931	804	4796
	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Sursa: Ancheta Generații și Gen, 2005, calcule ale autorului.

Tabelul nr. 3

Rezultate ale modelului de analiză a istoriei evenimentelor biografice, riscuri relative de a avea o primă naștere ca mamă singură

		Model 1		Model 2	
Mediu de rezidență în copilărie	Urban	1		1	
	Rural	1,30	**	1,03	
Dacă a locuit cu ambii părinți	Cu ambii părinți	1		1	
	Nu cu ambii părinți	1,57	***	1,38	*
Număr frați/surori	Mai puțin de 3	1		1	
	3 sau mai mulți	1,29	***	1,11	
Educația mamei	Nespecificat	1,12		1,12	
	Scăzută	1		1	
	Medie	0,56	***	0,90	
	Ridicată	0,32	**	0,61	
Perioada	Înainte de 1989	1		1	
	După 1989	0,41	***	0,48	***
Nivelul de educație	Încă studiază			0,19	***
	Educație scăzută			1	
	Educație medie			0,59	***
	Educație superioară			0,38	***

Sursa: Ancheta Generații și Gen, 2005, calcule ale autorului.

Notă: *** semnificativ statistic la nivelul de 1%; ** semnificativ statistic la nivelul de 5%; * semnificativ statistic la nivelul de 10%.

Tabelul nr. 4

Rezultate ale modelului de analiză a istoriei evenimentelor biografice, riscuri relative de a avea o primă naștere în cadrul unei uniuni consensuale

		Model 1		Model 2	
Mediu de rezidență în copilărie	Urban	1		1	
	Rural	1.00		0.94	
Dacă a locuit cu ambii părinți	Cu ambii părinți	1		1	
	Nu cu ambii părinți	1.05		1.02	
Număr frați/surori	Mai puțin de 3	1		1	
	3 sau mai mulți	1.10		1.04	
Educația mamei	Nespecificat	0.93		0.97	
	Scăzută	1		1	
	Medie	0.62	*	0.73	
	Ridicată	0.27	*	0.51	
Perioada	Înainte de 1989	1		1	
	După 1989	0.85		0.90	
Nivelul de educație	Încă studiază			0.55	**
	Educație scăzută			1	
	Educație medie			0.82	
	Educație superioară			0.32	**

Sursa: Ancheta Generații și Gen, 2005, calcule ale autorului.

Notă: *** semnificativ statistic la nivelul de 1%; ** semnificativ statistic la nivelul de 5%; * semnificativ statistic la nivelul de 10%.

Tabelul nr. 5

Rezultate ale modelului de analiză a istoriei evenimentelor biografice, riscuri relative de a avea o primă naștere în cadrul căsătoriei

		Model 1		Model 2	
Mediu de rezidență în copilărie	Urban	1		1	
	Rural	1.12	**	1.12	***
Dacă a locuit cu ambii părinți	Cu ambii părinți	1		1	
	Nu cu ambii părinți	1.11	*	1.11	*
Număr frați/surori	Mai puțin de 3	1		1	
	3 sau mai mulți	1.05		1.05	
Educația mamei	Nespecificat	0.82	*	0.83	*
	Scăzută	1		1	
	Medie	0.94		0.97	
	Ridicată	1.04		1.16	
Perioada	Înainte de 1989	1		1	
	După 1989	1.12	***	1.10	**
Nivelul de educație	Încă studiază			0.95	
	Educație scăzută			1	
	Educație medie			1.09	**
	Educație superioară			0.88	

Sursa: Ancheta Generații și Gen, 2005, calcule ale autorului.

Notă: *** semnificativ statistic la nivelul de 1%; ** semnificativ statistic la nivelul de 5%; * semnificativ statistic la nivelul de 10%.

CONCLUZII

Am abordat în articolul de față problematica nașterilor în alte contexte decât cel marital, anume, nașterile în afara unei relații de tip co-rezidențial cu un partener și nașterile apărute în uniuni consensuale, din perspectiva cursului vieții. Am descoperit variație în ceea ce privește contextul primei nașteri: la vârstele foarte tinere (sub 18 ani) un sfert din nașteri au avut loc înaintea formării unui parteneriat co-rezidențial și 16% în cadrul unei uniuni consensuale, procentele scăzând pe măsură ce vârsta la prima naștere crește. Dacă doar 58% dintre primele nașteri apărute înainte de 18 ani erau în cadrul căsătoriei, ponderea este de 89% la vârste de 25–29 ani. Generațiile tinere au o proporție redusă a nașterilor în ipostaza de mamă singură, comparativ cu generațiile anterioare, însă au o pondere mai mare a nașterilor în cadrul coabitării.

Literatura de specialitate sugerează că momentul și contextul apariției primei nașteri sunt influențate de evenimentele și circumstanțele anterioare din viața femeii, inclusiv de caracteristicile socioeconomice ale familiei de origine și de mediul familial în care femeia a crescut. De asemenea, nivelul personal de educație al femeilor și participarea acestora în sistemul de învățământ au un impact puternic asupra momentului și contextului primei nașteri.

Intenția noastră a fost de a avea o imagine asupra caracteristicilor femeilor care au avut o naștere non-maritală pe parcursul vieții și de a investiga impactul diferitor factori asupra acestui comportament, prin comparație cu nașterile în cadrul căsătoriei. Am încercat, prin acest articol, să vedem dacă nașterea în afara căsătoriei este un comportament asociat cu un mediu socioeconomic și familial caracterizat de anumite dezavantaje, inclusiv în termenii nivelului personal de educație, sau dacă, dimpotrivă, acest comportament este tipic pentru femeile cu educație ridicată, așa cum sugerează teoria celei de a doua tranziții demografice.

Am investigat separat fiecare ipostază în care poate apărea prima naștere: în afara unei relații co-rezidențiale, în cadrul unei uniuni consensuale sau în cadrul căsătoriei, prin metoda analizei evenimentelor biografice. Considerând că resursele socioeconomice și educaționale în timpul copilăriei sunt importante pentru comportamentul familial al femeilor la maturitate, am studiat efectul tipului de rezidență până la 14 ani (urban vs. rural), al locuirii cu ambii sau cu un singur părinte, al numărului de frați și surori, al nivelului de educație al mamei. Rezultatele indică o asociere cu un mediu socioeconomic și familial dezavantajat în copilărie, în cazul nașterilor în afara unei uniuni (rezidență în rural, locuire cu un singur părinte, număr mare de frați sau surori, educație scăzută a mamei). Pentru nașterile în cadrul coabitării, asocierea se realizează doar cu educația mamei: un nivel redus de educație al mamei crește riscul primei nașteri în cadrul coabitării. O dată ce în analiză se introduce nivelul personal de educație al femeii, acesta preia influențele caracteristicilor mediului în care femeia a crescut și găsim o asociere puternic negativă cu nivelul de educație, în cazul nașterilor non-maritale: comparativ cu femeile cu un nivel redus de educație, femeile cu educație medie sau superioară prezintă riscuri mult reduse de a avea o primă naștere în afara căsătoriei (ca mamă singură sau în coabitare). De asemenea, am găsit un efect puternic

negativ al participării în educație asupra procreării în afara căsătoriei. Efectul nivelului personal de educație, inclusiv al participării în sistemul de învățământ, este mult mai puțin vizibil în cazul nașterilor în cadrul căsătoriei.

Demersul nostru are, evident, anumite limite. Pe de o parte, pentru o imagine cât mai completă despre influențele asupra riscului de a naște în afara căsătoriei, ar fi fost important să includem și alte variabile, de exemplu, dacă mamele femeilor din eșantion au avut vreo naștere non-maritală pe parcursul vieții lor, întrucât în literatură se vorbește despre transmiterea intergenerațională a comportamentului demografic (Liefbroer, 2008). Nu am avut însă la dispoziție această informație. Pe de altă parte, cercetătorii atrag atenția asupra problemei selectivității, arătând că, din cauza unor factori neobservabili, femeile care au o propensiune mai mare spre a concepe un copil în afara căsătoriei au și o propensiune scăzută spre rămânerea în sistemul de învățământ (Upchurch și alții, 2002). Pentru a depăși această problemă, ar fi necesare modele care controlează eterogenitatea neobservabilă (Mureșan și Hoem, 2009).

Considerăm însă că studiul nostru contribuie la conturarea caracteristicilor fenomenului nașterilor în afara căsătoriei, în România. Date fiind rezultatele obținute, în special cele ce țin de efectul nivelului personal de educație, considerăm că putem respinge ideea că fenomenul nașterilor non-maritale este, în România, expresie a celei de-a doua tranziții demografice și a schimbării sistemului de valori. Un nivel redus de educație predispune la procrearea în afara căsătoriei nu ca expresie a unor orientări postmoderne, ci ca expresie a unor dezavantaje socioeconomice. Ceea ce creează premisele pentru apariția unor provocări în dezvoltarea socială, financiară și emoțională a copiilor născuți și crescuți în afara căsătoriei. Bineînțeles, statutul de mamă singură sau parteneriatul în forma coabitării pot fi aranjamente temporare de viață și căsătoria poate fi încheiată ulterior nașterii copilului. Cursul vieții femeilor după o naștere non-maritală este însă subiectul unor investigații viitoare, tot pe baza datelor Anchetei Generații și Gen, al cărei design retrospectiv permite și investigarea acestor aspecte.

BIBLIOGRAFIE

1. Blossfeld, H. P., Huinink, J., Human capital investment or norms of role transition? How women's schooling and career affect the process of family formation, în "American Journal of Sociology", no. 97 (1), 1991, pp. 143–168.
2. Blossfeld, H. P., Rohwer, G., *Techniques of Event History Modelling. New Approaches to Causal Analysis*, Mahwah, New Jersey, LEA Publishers, 2002.
3. Bumpass, L., Sweet, J., Cherlin, A., *The Role of Cohabitation in Declining Rates of Marriage*, în "Journal of Marriage and Family", no. 53 (4), 1991, pp. 913–927.
4. Cherlin, A., *Marriage, divorce, remarriage*, Cambridge, Harvard University Press, 1992.
5. Cherlin, A., *The Deinstitutionalization of American Marriage*, în "Journal of Marriage and Family", no. 66 (4), 2004, pp. 848–861.
6. Courgeau, D., Lelievre, E., *Event History Analysis in Demography*, Oxford, Clarendon Press, 1992.
7. Courgeau, D., *Multilevel synthesis. From the group to the individual*, Dordrecht, Springer, 2007.
8. Hărăguș, M., *Tranziția la statutul de părinte în Europa. Evoluții recente și posibili determinanți*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2008.

9. Hoem, J. M., Jasilioniene, A., Kostova, D., Mureșan, C., *Traces of the Second Demographic Transition in selected countries in Central and Eastern Europe: union formation as a demographic manifestation*, în "European Journal of Population", no. 25 (3), 2009, pp. 239–255.
10. Hoem, J. M., Kreyenfeld, M., *Anticipatory analysis and its alternatives in life-course research. Part 1: The role of education in the study of first childbearing*, în "Demographic Research", no. 15 (16), 2006, pp. 461–484.
11. Inglehart, R., *Modernization and Postmodernization. Cultural, Economic and Political Change in 43 Societies*, Princeton, Princeton University Press, 1997.
12. Kiernan, K., *Unmarried Cohabitation and Parenthood: Here to Stay? European Perspectives*, în Moynihan, D. P., Smeeding, T. M. și Rainwater, L. (coord.), *The Future of the Family*, New York, Russell Sage Foundation, 2004, pp. 66–95.
13. Lesthaeghe, R., Surkyin, J., *New Forms of Household Formation in Central and Eastern Europe: Are They Related to Newly Emerging Value Orientations?*, în „Interuniversity papers in demography”, no. 2, Belgium, Vrije Universiteit Brussel, 2002.
14. Lesthaeghe, R., *The Unfolding Story of the Second Demographic Transition*, în "Population Studies Center Research Reports", no. 10–696, 2010.
15. Liefbroer, A. C., *The intergenerational transmission of family-related behavior: Evidence from the NSFH*, lucrare prezentată la „European Population Conference”, Barcelona, 9–12 iulie, 2008.
16. Macura, M., *Fertility Decline in the Transition Economies, 1989–1998: Economic and Social Factors Revisited*, în "Economic Survey of Europe", no. 1, 2000.
17. Mureșan, C., *Analiza istoriei evenimentelor biografice, un corp de metode pentru analiza cursului vieții*, în Mureșan, C. (coord.), *Ancheta Pilot Generații și Gen la Cluj*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2005, pp. 27–44.
18. Mureșan, C., *Cohabitation, an alternative for marriage in contemporary Romania: a life table description*, în "Demografia", English edition, no. 51 (5), 2008, pp. 36–65.
19. Mureșan, C., *Family dynamics in pre- and post-transition Romania: a life-table description*, în "MPIDR Working Papers", no. 18, 2007. (a)
20. Mureșan, C., *How advanced Romania is in the second demographic transition?*, în "Romanian Journal of Population Studies", no. 1 (1–2), 2007, pp. 46–60. (b)
21. Mureșan, C., Hoem, J., *The negative educational gradients in Romanian fertility*, în "MPIDR Working Papers", no. 19, 2009.
22. Musick, K., *Cohabitation, nonmarital childbearing and the marriage process*, în "Demographic Research", no. 16 (9), 2007, pp. 249–286.
23. Oaneș, C., Hărăguș, M., *The Growth in Non-Marital Fertility and Other Related Behaviours in Romania after 1989*, în „Romanian Journal of Population Studies”, no. III (1), 2009, pp. 45–71.
24. Perelli-Harris, B., Gerber, T. P., *Non-marital childbearing in Russia: second demographic transition or pattern of disadvantage?*, în "Demography", no. 48 (1), 2011, pp. 317–342.
25. Perelli-Harris, B., Sigle-Rushton, W., Kreyenfeld, M., Lappegård T., Berghammer, C., Keizer, R., *The educational gradient of nonmarital childbearing in Europe: emergence of a pattern of disadvantage?*, în "MPIDR Working Papers", no. 4, 2010.
26. Perelli-Harris, B., Sigle-Rushton, W., Lappegård, T., Di Giulio, P., Jasilioniene, A., Renske, K., Koppen, K., Berghammer, C., Kreyenfeld, M., *Examining nonmarital childbearing in Europe: how does union context differ across countries?*, în "MPIDR Working Papers", no. 21, 2009.
27. Rotariu, T., *Romania and the Second Demographic Transition. The Traditional Value System and Low Fertility Rates*, în „International Journal of Sociology”, no. 36 (1), 2006, pp. 10–27.
28. Rotariu, T., *Marital and Extramarital Fertility in Latter-Day Romania*, în Fauve-Chamoux, A., Bolovan, I. (coord.), *Families in Europe between the 19th and the 21st Centuries. From Traditional Model to Contemporary PACS*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2009, pp. 361–380.
29. Rowlingson K., McKay, S., *Lone motherhood and socio-economic disadvantage: insights from quantitative and qualitative evidence*, în "The Sociological Review", no. 53 (1), 2005, pp. 30–49.
30. Schoen, R., Tufis, P., *Precursors of nonmarital fertility in the United States*, în "Journal of Marriage and Family", no. 65 (4), 2003, pp. 1030–1040.

31. Seltzer, J. A., *Families Formed outside of Marriage*, în „Journal of Marriage and Family”, no. 62 (4), 2000, pp. 1247–1268.
32. Smock, P. J., Manning, W. D., *Cohabiting partners' economic circumstances and marriage*, în “Demography”, no. 34, 1997, pp. 331–341.
33. Smock, P. J., Greenland, F. R., *Diversity in Pathways to Parenthood: Patterns, Implications, and Emerging Research Directions*, în “Journal of Marriage and Family”, no. 72, 2010, pp. 576–593.
34. Sobotka, T., *Overview Chapter 6: The diverse faces of the Second Demographic Transition in Europe*, în “Demographic Research”, no. 19, 2008, pp. 171–224.
35. Thomson, E., *Partnerships & Parenthood: A Comparative View of Cohabitation, Marriage and Childbearing*, în Booth, A., Crouter, A. C. (coord.), *The New Population Problem: Why Families in Developed Countries Are Shrinking and What It Means*, London, Lawrence Erlbaum Associates Publishers, 2005, pp. 129–150.
36. Upchurch, D. M., Lillard, L. A., Panis, C., *Nonmarital childbearing: Influences of education, marriage, and fertility*, în “Demography”, no. 39 (2), 2002, pp. 311–329.
37. van de Kaa, Dirk J., *The Idea of a Second Demographic Transition in Industrialized Countries*, lucrare prezentată la “The Sixth Welfare Policy Seminar of the National Institute of Population and Social Security”, Tokyo, 29 ianuarie, 2001.
38. Vikat, A., Speder, Z., Beets, G., Billari, F. C., Buhler, C., Desesquelles, A., Fokkema, T., Hoem, J. M., MacDonald, A. L., Neyer, G. R., Pailhe, A., Pinnelli, A., Solaz, A., *Generations and Gender Survey (GGS): towards a better understanding of relationships and processes in the life course*, în “Demographic Research”, no 17, 2007, pp. 389–440.
39. Wu, L. J., Wolf, B., *Out of Wedlock: Causes and Consequences of Nonmarital Fertility*, New York, Russell Sage Foundation, 2001.

More than one quarter of all births registered annually in Romania are non-marital. We investigate this phenomenon, in our attempt to see whether this behaviour is post-modern or is an expression of socio-economic disadvantages. We conduct our analysis on Generations and Gender Survey (2005) data, whose retrospective design allows us to reconstruct the partnership and fertility histories of almost 6,000 women. Thus, we can approach the topic of non-marital childbearing from the life course perspective, by the technique of event history analysis. We will investigate the effect of different factors on the risk of childbearing in a context different than marriage: characteristics of parental home and the family environment where the woman grew up (urban/rural, residence with both parents, number of siblings, mother's education), as well as the effect of personal characteristics (education level). We will differentiate and approach separately births of single mothers (those not being in a co-residential relationship at the moment of birth) and births in consensual unions, comparing them with marital births. Results show that childbearing outside marriage in Romania is rather associated with socio-economic disadvantages and a low level of education.

Keywords: first births, marriage, cohabitation, single mother, education, life-course.

Primit: 26.09.2011

Acceptat: 31.10.2011

Redactori: Ioan Mărginean,

Manuela Sofia Stănculescu